
Discuții între membrii corpului diplomatic prilejuite de recepția organizată de legația Marii Britanii în onoarea încoronării reginei Elisabeta (București, 2 iunie 1953)

Marian-Alin DUDOI¹

Abstract

The crowning of Queen Elizabeth of Great Britain on 2nd June 1953 offered the possibility to the British Legation in Bucharest to organize a diplomatic reception, to which it invited diplomatic guests of democratic and communist countries, in order to celebrate the event. This celebration happened to be shortly after the death of Joseph Stalin, the Soviet dictator, and the world hoped to find the long-expected end of the Cold War. At the beginning of the Cold War, Romania had to support the most severe Communist Regime in the area. The reception and Stalin's death encouraged Western diplomats, who participated at the event, to insist again on the limitation of travel restrictions in Romania, as they could visit a vast majority of the country only with special permits, almost always refused by Romanian Ministry of Foreign Affairs. Other problems raised by Western diplomats regarded the differences applied by Romanian Minister of Foreign Affairs in buying food, as only some friendly Western countries, such as Switzerland, had the possibility to buy all necessary products, sold by the shop of the Diplomatic Corps, found in Bucharest and controlled by the Romanian Ministry of Foreign Affairs, or the modalities used to stop Western diplomats to drive cars or even bikes.

Although Romanian documents were limited by the state of dictatorship in Romania, they nonetheless allowed us to depict Romanian diplomats, although Communist or of Jewish origin, sensible as much as they could (because Romania was under Soviet rule), to the wishes of their Western fellows.

Keywords: Communism, Cold War, Diplomacy, Romania, Soviet Union

În martie 1952, după ce lumea traversase cu greu provocările războiului din Coreea, dictatorul sovietic Iosif Stalin a lansat Nota de pace asupra Germaniei, prin care dorea să protejeze sistemul comunist de o cursă a înarmărilor pe care nu avea șanse să o câștige. Stalin propunea recunoașterea celor două mari sfere de influență în Europa, separate de o Germanie unită, înarmată și neutră. A avut loc un schimb de note cu franco-anglo-americanii, însă occidentalii s-au declarat nemulțumiți de impunerea neutralității Germaniei și solicitau respectarea

¹ Profesor Doctor, Liceul Tehnologic „Horia Vintilă” și Școala Gimnazială din orașul Segarcea (județul Dolj).

libertăților individuale de către statul german².

Dacă democrații americani doreau continuarea politicii de îndiguire, de stopare a extinderii comuniste, republicanii în frunte cu al lor candidat, Dwight D. Eisenhower, și-au propus să determine prăbușirea sistemului comunist³. Conform unui interviu apărut în „New York Times” la 22 decembrie 1952, Stalin s-a arătat favorabil și unei întruniri cu președintele american ales⁴.

Inspirându-se din tradiția diplomatică a țării sale, Winston Churchill, redevenit prim-ministru în 1951, credea în îmbunătățirea relațiilor est-vest prin negocieri cvasipermanente cu Uniunea Sovietică; războiul nu reprezenta o opțiune pentru el, temându-se de numeroasele pierderi de vieți omenești. Încă din perioada campaniei electorale din 1950, pe care partidul său o pierduse, propusese o întâlnire la nivel înalt între marile puteri din Războiul Rece⁵. El crezuse că Stalin reprezenta cea mai bună variantă de negociere cu Uniunea Sovietică și nu urmașii acestuia deoarece aceștia, spre deosebire de Stalin, ar fi putut începe pentru cel de-al treilea război mondial, în contextul luptei pentru succesiune⁶.

Intențiile pacifiste ale lui Churchill s-au bazat pe coexistență la nivel mondial, declarând că „noi suntem acum la fel de departe de bomba atomică așa cum însăși bomba atomică [este] departe de arc și săgeată”⁷, deși țara sa devenise cea de-a treia putere atomică, după testarea bombei nucleare în octombrie 1952 și a promovat ideea „zece ani de pace și știință productivă”⁸.

Cu doar câteva zile înaintea decesului lui Stalin, Anthony Eden, secretar de stat al Foreign Office-ului, l-a convocat pe Andrei Gromîko, ambasadorul sovietic în Marea Britanie, și i-a solicitat eliberarea ministrului britanic de la Seul și a altor britanici, reținuți de nord-coreeni în iunie 1950; ambasadorul sovietic i-a comunicat că țara sa nu are cunoștință de aceste rețineri. La 18 martie, ambasadorul britanic a fost convocat la Kremlin, i s-a adus la cunoștință lista britanicilor internați în Coreea de nord și a fost asigurat de dorința Moscovei de a depune diligențe în vederea eliberării lor⁹!

² Henry Kissinger, *Diplomația*, Ediția a II-a, Traducere: Mircea Ștefancu și Radu Paraschivescu, București, Editura All, 2007, p. 431, 436.

³ Jean-François Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Traducere de Silvia Albișteanu și Ana Zbarcea, Iași, Editura Polirom, 1998, p. 88.

⁴ J.-F. Soulet, *op. cit.*, p. 88-89.

⁵ H. Kissinger, *op. cit.*, p. 442-444.

⁶ *Ibidem*, p. 445.

⁷ Alan Farmer, *Marea Britanie: Politica externă și colonială, 1939-1964*, Traducere: Simona Ceaușu, București, Editura All, 2000, p. 117-118.

⁸ Apud Cristina Păiușan-Nuică, *Istoria relațiilor internaționale și a diplomației (1945-2008)*, București, Editura Fundației România de Mâine, 2008, p. 68.

⁹ André Fontaine, *Istoria Războiului Rece. De la războiul din Coreea la criza alianțelor. 1950-1967*, vol. 3, Ediție îngrijită, traducere și note de George G. Potra și Delia Răzdolescu, București, Editura Militară, 1993, p. 91-92.

La scurt timp după decesul lui Stalin (5 martie 1953), Malenkov, noul conducător sovietic, s-a arătat încrezător în vederea detensionării Războiului Rece promovând doctrina „coexistenței pașnice” în fața Sovietului Suprem la 15 martie, înnoirile propuse de acesta vor include și Noul Curs/Noua Direcție, implicând și o respectare a specificității naționale în conducerea regimurilor comuniste din Europa Centrală și de Est¹⁰, fapt pentru care Churchill a decis să continue promovarea politicii negocierilor la nivel înalt pentru a salva perspectivele promițătoare, care apăruseră după dispariția lui Stalin¹¹. Problemele de sănătate ale lui Anthony Eden, s-au prelungit din aprilie până în 5 octombrie 1953, astfel că primul-ministru și-a asumat temporar portofoliul Afacerilor Externe în primăvara anului 1953¹².

Destinderea post-stalinistă avea să devină cunoscută sub denumirea de „Dezghetuș”, după denumirea eponimă a romanului lui Ilia Ehrenburg, apărut la Moscova în martie 1954¹³. Rezultatele „Dezghetușului” se vor dovedi limitate, fapt pentru care Jacques Portes îl considera „o relativă destindere”¹⁴.

La 20 aprilie 1953, Churchill a propus realizarea unei conferințe a liderilor celor patru mari puteri, ale cărei rezultate să nu fie dezvăluite integral opiniei publice¹⁵. Propunerea lui Churchill a stârnit opoziția noului președinte american, Dwight D. Eisenhower – relevată prin scrisoarea-răspuns a acestuia către Churchill din 5 mai – , dar și a Foreign Office-ului¹⁶.

În Camera Comunelor, Churchill a recunoscut reticența Washington-ului, obținând însă ecouri favorabile la Kremlin deoarece s-a referit la o posibilă „evoluție sănătoasă în Rusia” și „o schimbare a atitudinii sovietice”; era 11 mai¹⁷.

În iunie, restricțiile privind călătoriile diplomaților occidentali acreditați în Uniunea Sovietică au fost diminuate¹⁸.

Relațiile româno-britanice, angrenate în sfera relațiilor sovieto-britanice

10 David J Dallin, *Soviet Foreign Policy after Stalin*, Westport, Greenwood Press Publishers, 1975, p. 125.

11 Serge Bernstein, Pierre Milza (sub redacția lui), *Istoria secolului XX*, vol. 2, *Lumea între război și pace (1945-1973)*, Traducere: Marius Ioan, București, Editura All, 1998, p. 175.

H. Kissinger, *op. cit.*, p. 445-446.

12 A. Farmer, *op. cit.*, p. 122.

13 J-F. Soulet, *op. cit.*, p. 92.

14 Jacques Portes, *Istoria S.U.A. după 1945*, Traducere, prefață și note: Marian Ștefănescu, București, Editura Corint, 2003, p. 49.

15 Jean-Baptiste Duroselle, André Kaspi, *Istoria relațiilor internaționale*, vol. II, *1948-până în zilele noastre*, Traducere: Anca Airinei, București, Editura Științelor Sociale și Politice, 2006, p. 95.

16 H. Kissinger, *op. cit.*, p. 445-446.

17 D.J. Dallin, *op. cit.*, p. 130.

18 *Ibidem*, p. 135.

datorită caracterului de stat-satelit și ocupat al României, au fost tensionate la cumpăna anilor 50', fiind marcate de naționalizarea întreprinderilor britanice, de restricțiile de călătorie impuse diplomaților (reciproce în acest moment, însă începute de MAE cu câțiva ani mai devreme înaintea Foreign Office-ului), de supravegherea activă din punct de vedere informativ a diplomaților britanici, lipsa curtoaziei diplomatice față de aceștia practică de MAE, arestări ale angajaților români ai Legației Marii Britanii pentru a-i determina să spioneze, probleme consulare pentru cetățenii cu dublă cetățenie cărora MAE refuza să le elibereze vize de ieșire sau etc.

Presa din Marea Britanie a publicat știrea cu privire la amnistia acordată anumitor deținuți politici, iar două publicații au comentat pozitiv mișcările timide de destindere din România, astfel „Sunday Express” din 5 aprilie, într-un articol pe prima pagină, a considerat că „prima din țările-satelite care a urmat exemplul dat de Moscova (pentru crearea unei atmosfere de înțelegere internațională) a fost România, unde guvernul a acordat o amnistie anumitor categorii de deținuți”, iar „News of the World” a remarcat pe prima pagină că „decretul din Romania este primul gest făcut de un satelit sovietic în cadrul noilor mișcări pentru pace” (traducerile Legației RPR din Londra)¹⁹.

Legația Marii Britanii la București s-a îngrijit din timp de realizarea recepției, anunțând Ministerul Afacerilor Externe din România (se va cita: MAE) la 5 mai 1953, prin H.K. Matthews, secretar I, că aceasta va fi de tipul serată dansantă, desfășurându-se la reședința ministrului britanic, unde numărul participanților era limitat, datorită spațiului, la o sută de persoane. MAE a fost solicitat în vederea comunicării către legație până la 15 mai a numărului de persoane invitate și participante pentru ca britanicii să invite cât mai multe oficialități străine. Britanicii doreau să invite pe Gheorghe Gheorghiu-Dej, președintele Consiliului de Miniștri, Petru Groza, președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, ministrul Afacerilor Externe, doi miniștri-adjuncți ai Afacerilor Externe, directorul de resort din MAE, un membru al Direcției de Protocol, ofițerul de legătură de la Ministerul Forțelor Armate și de la Ministerul de Interne și de la Ministerul Comerțului Exterior²⁰.

Din partea MAE, vor participa Simion Bughici, ministrul Afacerilor Externe, Mircea Bălănescu, directorul Direcției a IV-a în portofoliul căreia se aflau relațiile cu Marea Britanie, și Caius Franțescu, directorul Direcției de Protocol.

Notele informative adresate de Mircea Bălănescu și Caius Franțescu lui Simion Bughici reprezintă sursele majore inedite ale prezentei comunicări.

¹⁹ Arhivele Diplomatice ale Ministerului Afacerilor Externe din România (se va cita: AD MAER), fond Anglia, Telegrama, cutia Anglia T.C. 1953, Dosar nr. 27 (Telegrama descifrate de la Legația RPR din Londra) Telegrama descifrată nrs. 83070 și 3056 din 6.04.1953 expediată de Legația RPR din Londra pentru MAE, semnată Babuci 1373, f. 60.

²⁰ *Ibidem*, Cutie Anglia 220-221, 1950-1954, Dosar Anglia-Rel.cu Rom., 1953-1954, Notă de convorbire avută de C. Franțescu cu H.K. Matthews la 5 mai 1953, nepag.

La recepție au existat dovezi ale destinderii, astfel Ilija Topalski, însărcinatul cu afaceri *ad-interim* al Jugoslaviei, a considerat că la Comisia Dunării s-au obținut rezultate satisfăcătoare „pentru ambele părți”, adică țara sa și celelalte țări comuniste – dovadă a independenței ideologice a Jugoslaviei față de lagărul comunist –, în urma conferințelor de la Orșova și Tekia, din perioada 15 aprilie-31 mai²¹. Reprezentantul iugoslav era nelămurit de motivul pentru care noua conferință din 8 iunie fusese mutată de la Galați la București. Un motiv plauzibil putea fi o altă dovadă a destinderii²².

Ministrul britanic la București, William John Sullivan, i-a adus la cunoștință lui Bălănescu că John Whitefield, secretar II cu merite deosebite, are activități specifice Atașatului Comercial și a subliniat dorința sa de colabora cât mai eficient cu Ministerul Comerțului Exterior.

Ministrul francez Renaud Sivan a mulțumit pentru sprijinul acordat de M.A.E. ministrului francez din Albania, care urma să călătorească de la Tirana la Constanța cu vaporul Transilvania și din țara noastră spre Franța.

Ministrul belgian Vogaelare a insistat pentru obținerea vizei de ieșire pentru soția colegului său Schafers, căreia Republica Populară Română îi refuzase viza deoarece o considera cetățeană romană. Vogaelare și-a dat cuvântul de onoare că dacă se va obține aviz favorabil, va dispune rezolvarea tuturor solicitărilor M.A.E. la Legația Belgiei. Ca atare, Vogaelare, vizibil impacientat, a anunțat intenția de a solicita o audiență la M.A.E. cu privire la o chestiune urgentă; auzindu-l, Michael Gelzer l-a calificat drept „l'enfant terrible du Corps Diplomatique”.

Soția însărcinatului cu Afaceri al Suediei *ad-interim* la Moscova și București, Hammarskjold, s-a declarat impresionată de frumusețea țării noastre, de Parcul Stalin și de reședința ministrului Suediei din București. Nu a uitat să elogieze artiștii sovietici, în special opera și baletul.

Medicul chirurg Humphreys, unul din secretarii Legației Britanice, fiind pasionat de artă a solicitat recomandări pentru diferite muzee, pe care să le viziteze cu doamna Whitefield, de profesie pictor. Impunerea de către regimul comunist a reducerii reciproce a numărului diplomaților în relație cu țările capitaliste a însemnat diminuarea numărului personalului Legației Britanice la București la 6-10 membri în perioada 1950-1961²³, astfel că reprezentanții Albionului trebuiau să realizeze și sarcini de lucru diferite de pregătirea lor profesională.

21 Romulus Rusan (sub direcția lui), *România în timpul Războiului Rece. Scurtă cronologie a evenimentelor, instituțiilor și mentalităților (1945-1989)*, București, Fundația Academia Civică, 2008, p. 42.

22 AD MAER, fond Anglia, Cutia 220-221 Anglia 1950-1954, Dosar 220-221 Anglia 1950-1953, Notă informativă din 3.06.1953 adresată de Mircea Bălănescu lui Simion Bughici (se va cita: Notă informativă Bălănescu), f. 382.

23 Liviu Țirău, *British Legation in Bucharest, 1948-1961*, în *Romanian and British historians on the Contemporary History of Romania*, Edited by George Cipăianu and Virgiliu Țirău, Cluj University Press, 2000, p. 114-115.

Bălănescu a remarcat lipsa atenției acordate de ministrul britanic ministrului american Harold Shantz, care preferase să invite la masa de protocol pe însărcinații cu afaceri ai Suediei, Elveției și Israelului. Contrar opiniei diplomatului RPR, considerăm opțiunea ministrului britanic drept o ceremonie informală de prezentare în fața membrilor reprezentativi ai Corpului Diplomatic a celor trei însărcinați cu afaceri, șefi temporari de misiuni, și o dovadă a încrederii avute de marile democrații în aceștia și țările lor. Menționăm că în epocă RPR a fost cea mai obedientă (față de Uniunea Sovietică) și mai izolată țară comunizată din Europa.

Sullivan a mulțumit pentru participarea unor demnitari de rang înalt, precum Bughici și Mujic, remarcând că nicio altă legație nu se bucurase de această apreciere [probabil nicio altă legație capitalistă, n.n.]²⁴.

H.K. Matthews, secretar I al Legației Britanice, menționase încântat că la Ambasada Marii Britanii la Moscova se aștepta participarea lui Malenkov, președintele Consiliului de Miniștri ai U.R.S.S., care acceptase invitația și aprecia acest fapt drept dovada existenței destinderii în relațiile sovieto-britanice.

John Whitefield, secretar II cu activități de Atașat Comercial al Legației Marii Britanii, s-a declarat un partizan convins al relațiilor comerciale dintre cele două blocuri și a solicitat să fie prezentat celor care se ocupă cu relațiile comerciale internaționale ale RPR. Deși doar de trei săptămâni la București, observase separarea diplomaților răsăriteni de cei apuseni, fapt comunicat de acesta și ambasadorului sovietic Lavrentiev, și considera că existau activități de colaborare în interes comun între membrii Corpului Diplomatic la Varșovia, Praga și Sofia, dar nu și la București. În acest sens, a întrebat dacă poate să invite la o ieșire în oraș pe un funcționar al M.A.E. fără acordul ministerului, activitate curentă la Praga și Varșovia. Răspunsul diplomatului R.P.R. a fost sec: această invitație trebuie aprobată de M.A.E, care își rezervă dreptul de refuz!

Doamna Sohlberg, soția însărcinatului cu afaceri ad-interim al Finlandei, și-a declarat nemulțumirea față de discriminarea promovată de magazinul Corpului Diplomatic, care nu îi permite să achiziționeze toate produsele expuse, în special icre negre, pe când soția lui Michael Gelzer, secretarul Legației Elveției, este întrebată dacă nu dorește și icre negre.

Ernst Poll, însărcinatul cu afaceri al reprezentanței politice a Austriei, a abordat o chestiune de drept diplomatic, declarându-se nemulțumit de folosirea termenului „audiență” de M.A.E. atunci când un diplomat străin de rang înalt solicită să fie primit la M.A.E., considerând că acest termen se aplică doar pentru președintele Consiliului de Miniștri și șeful statului, celelalte situații fiind „întrevedere”.

D.E. Mark, secretar II la Legația S.U.A., a solicitat, de această dată și verbal, ca M.A.E. să îi aprobe înscrierea în circulație a bicicletei. Conform dispoziției lui

24 AD MAER, fond Anglia, Cutie Anglia 220-221, 1950-1954, Dosar Anglia-Rel.cu Rom., 1953-1954, Notă informativă adresată de Caius Franțescu lui Simion Bughici, nepag.

Teodor Rudenco, locuitor de ministru al Afacerilor Externe al R.P.R., trebuia să se amâne în continuare acordarea unui răspuns în vederea înscrierii în circulație a bicicletei.

Gösta Rönnhedh, secretar la Legația Suediei, a dorit ca M.A.E. să răspundă la nota verbală a Legației sale referitoare la motivul legal al imposibilității circulației cu număr internațional al mașinii legației, folosită în trecut de ministrul Sohlman și acum de Hammarskjöld, deoarece la Moscova nu au existat probleme în acest sens. M.A.E. a continuat să amâne acordarea unui răspuns notei verbale respective și a solicitat direcției circulației din miliția București să oprească autoturismul și să aducă la cunoștință că trebuie să depună cerere pentru obținerea de număr din RPR.

În ultimele două cazuri, M.A.E. dovedea folosirea de diferite tertipuri pentru a se limita mobilitatea diplomaților occidentali în vederea diminuării capacității de informare. Menționăm că o călătorie în afara Bucureștiului avea loc doar cu acordul explicit al M.A.E., motiv pentru care mulți diplomați occidentali nu îl solicitau (deoarece nu li se acorda deseori), astfel că preferau să călătorească cu vehiculul fără solicitarea acordului, încălcând regulamentul M.A.E.

La sfârșit, ministrul Sullivan i-a mulțumit lui Mircea Bălănescu pentru prezența ministrului Afacerilor Externe, Simion Bughici, și a vicepreședintelui Prezidiului Marii Adunări Naționale, T. Mujic, rugând să i se transmită acestea și lui Petru Groza, președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale²⁵.

La 23 iunie, Churchill a suferit un atac cerebral, însă s-a recuperat în mod miraculos²⁶.

În iulie 1953, miniștrii Afacerilor Externe a celor trei puteri occidentale, Dulles, lordul Salisbury și Bidault, au propus Uniunii Sovietice participarea la o conferință, unde să se abordeze problema alegerilor libere în Germania, a constituirii unui guvern german unic și a tratatului de pace. După schimbul mai multor note diplomatice, cele patru mari puteri s-au întrunit la Berlin în ianuarie-februarie 1954, însă conferința s-a soldat cu un eșec total²⁷.

Dintre occidentali, cei mai vehemenți opozanți ai negocierilor cu sovieticii s-au dovedit a fi cancelarul vest-german Konrad Adenauer și secretarul de stat american John Foster Dulles²⁸.

Recepția s-a desfășurat într-o atmosferă degajată pentru prima dată la București, după mai mulți ani. Evenimentul a prilejuit diplomaților occidentali încă un prilej de a-și afirma nemulțumirilor referitoare la restricțiile de călătorie, fapt demonstrate indirect de documente ale Republicii Populare Române, păstrate la Arhivele Diplomatice ale M.A.E. de la București.

²⁵ *Ibidem*, Notă informativă Bălănescu, nepag.

²⁶ Daniel C. Williamson, *Churchill, Eisenhower, and Anglo-American Relations 1953-1955*, Lexington Books, Lanham, 2007, p. 23.

²⁷ J.B. Duroselle, A. Kaspi, *op. cit.*, p. 95.

²⁸ C. Păiușan-Nuică, *op. cit.*, p. 68.

BIBLIOGRAFIE

Arhivele Diplomatice ale Ministerului Afacerilor Externe din România (se va cita: AD MAER), fond Anglia, Telegrama, cutia Anglia T.C. 1953, Dosar nr. 27 (Telegrame descifrate de la Legația RPR din Londra)

Ibidem, Cutie Anglia 220-221, 1950-1954, Dosar Anglia-Rel.cu Rom., 1953-1954.

Bernstein, Serge și Pierre Milza (sub redacția lui), *Istoria secolului XX*, vol. 2, *Lumea între război și pace (1945-1973)*, Traducere: Marius Ioan, București, Editura All, 1998.

Dallin, David J, *Soviet Foreign Policy after Stalin*, Westport, Greenwood Press Publishers, 1975.

Duroselle, Jean-Baptiste și André Kaspi, *Istoria relațiilor internaționale*, vol. II, *1948-până în zilele noastre*, Traducere: Anca Airinei, București, Editura Științelor Sociale și Politice, 2006.

Farmer, Alan, *Marea Britanie: Politica externă și colonială, 1939-1964*, Traducere: Simona Ceaușu, București, Editura All, 2000.

Fontaine, André, *Istoria Războiului Rece. De la războiul din Coreea la criza alianțelor. 1950-1967*, vol. 3, Ediție îngrijită, traducere și note de George G. Potra și Delia Răzdolescu, București, Editura Militară, 1993.

Kissinger, Henry, *Diplomația*, Ediția a II-a, Traducere: Mircea Ștefancu și Radu Paraschivescu, București, Editura All, 2007.

Păiușan-Nuică, Cristina, *Istoria relațiilor internaționale și a diplomației (1945-2008)*, București, Editura Fundației România de Măine, 2008.

Portes, Jacques, *Istoria S.U.A. după 1945*, Traducere, prefață și note: Marian Ștefănescu, București, Editura Corint, 2003.

Rusan, Romulus (sub direcția lui), *România în timpul Războiului Rece. Scurtă cronologie a evenimentelor, instituțiilor și mentalităților (1945-1989)*, București, Fundația Academia Civică, 2008.

Soulet, Jean-François, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Traducere de Silvia Albișteanu și Ana Zbarcea, Iași, Editura Polirom, 1998.

Williamson, Daniel C., *Churchill, Eisenhower, and Anglo-American Relations 1953-1955*, Lexington Books, Lanham, 2007.

Țîrău, Liviu, *British Legation in Bucharest, 1948-1961*, in *Romanian and British historians on the Contemporary History of Romania*, Edited by George Cipăianu and Virgiliu Țîrău, Cluj University Press, 2000.